Can Yücel
GÜLE GÜLE
SESLERİN SESSİZLİĞİ
BÜTÜN ESERLERİ
8
PAPİRÜS

Papirüs Yayınları
Şiir Dizisi

ISBN 975-7432-06-7
975-7432-07-5
4.Basım, Haziran 1998

GÜLE GÜLE SESLERİN SESSİZLİĞİ
Can Yücel

Can Yücel

GÜLE GÜLE SESLERİN SESSİZLİĞİ

PAPİRÜS

BİR FELSEFECİNİN NOTLARI

CAN YÜCEL ÜZERİNE [1]

SELÂHATTİN HİLÂV

Şiirin konuk olduğu, " konuşlandığı" şairlerden biridir Can Yücel. Konuk olduğu diyorum, çünkü şiir, insanoğlu denen türün İnsan olmasının, oluşmasının, adım adım gerçekleşmesinin tarihinde; bir edilgen nesne, bir yaratılan estetik/dilsel varlık olduğu kadar, bir etkin özne olarak da gösteriyor kendini. Bu tarihin bir ürünü olduğu kadar, bir kurucu öğesi olarak da ortaya çıkıyor. Hegel'e göre şiir, evrenin temelinde bulunan ve onunla özdeş olan Akıl'ın, İde'nin ya da Tin'in (Geist'in), kendini en somut ve en yetkin biçimde dile getirdiği bir alan; insanoğlunda bilincine ulaşan Mutlak'ın önemli bir konaklama yeri ya da uğrağı. Bu açıdan şiirin, insanoğlunu İnsan olmaya çağrı, insanoğlunun İnsan'a kavuşma, kendini daha iyi tanıyıp bilme ve kendini yaratma çabalarından biri olduğu söylenebilir. Bu ileri sürüş, *insanolum*'la şiir arasındaki derin ilişkiyi irdelemeye çalışan felsefi bakışın sonucudur. Octavio Paz, şairler, aslında bir tek şiiri yazarlar diyor. Buna dayanarak, aslında bir tek şiir kendini bütün şairlere yazdırır diyebilir ve böylece düşüncemizi daha somutlaştırabiliriz. Nitekim Can da şöyle diyor: **"Ben şiiri ciddiye almıyorum ki zaten, yeter ki şiir beni ciddiye alsın! Davetsiz misafirdir... pat diye gelir o, ya bir afrika menekşesini ya ölen bir delikanlıyı bahane eder, oturur karşıma, kaldırabilirsen kaldır artık."**[2] "Yalnızca edebiyat çerçevesi içinde kalan ve beylik kavramlarla iş gören bir şiir irdelemesinin, soyut ve teknik düzeyi aşamaması ve yararlı olmasına rağmen yetersiz kalması, belki de, yukarda sözü geçen felsefi boyuttan yoksun olmasının sonucudur. Öte yandan, estetik

algının, hem biçimden, hem de içerikten kaynaklanan bütünselliğini göz önüne alan felsefi bakış, bir şairin veriminde, yalnızca biçimsel ve yapısal bağıntıları incelemekle yetinmeyip, şiirsel dünyaya dönüşmüş ruhsal ve tinsel öğeleri; yani dili, sözcüğü, imgeyi, duyguyu, heyecanı, duyumu, düşünceyi, kavramı, mizahı, alayı, öfkeyi, başkaldırıyı, eleştiriyi ve özlemi de ele almak zorunda. Ayrıca, tarih içinde özne olarak kendine yol açan şiir, çeşitli engellemelerle karşılaştığı ve düz bir çizgi boyunca değil de zikzaklar çizerek gerçekleştiği için, felsefi bakışın, şiire elverişli ya da şiiri köstekleyen kültürel/ideolojik ve öznel/bireysel ortamı da irdelemesi gerekli.

Kendisinden başkasına göndermeyen imgenin ya da nesne/sözcük'ün kullanılması, "dil simyası", töresel/resmi dil anlayışının çarpıttığı sözsel dünyaya karşı çıkış ve şiirsel sözcük dağarcığının pervasızca genişletilmesi; mizah, alay, yergi, öfke, sevecenlik, lirizm ve bunlara altyapılık eden kapsayıcı bir kültür ve bilgi, her an işleyen bir eleştirel dünya görüşü, siyasal bilinç ve kendini durmadan sorgulayıp deşen bir öznellik, Can'ın şiirinin temel öğeleri.

Can'ın şiirinde, doğa, nesneler, canlılar, insanlar, olaylar, ilişkiler, bilgiler, düşünceler, kavramlar, tasarımlar, imgeler, duygular, heyecanlar, duyumlar; şiirsel imge dünyasının kurulmasını sağlayan bir kaynak ve bir vesile. Bu şiirde, her günkü sözcükler ve taşıdıkları imgeler, varlığını kendinden alan ve kendinde bulunan şeylere dönüşüyor. Şiirsel imge, tasarımın ya da doğrudan verilmiş ve işlenmemiş ruhsal imgenin karşıtıdır. Çünkü tasarım ya da doğal imge, belirttiği nesneye doğrudan bir gönderimden başka şey değildir, yani yalnızca bir imdir (göstergedir). Bunları, saydam olmalarından ötürü cama benzetebiliriz. Nitekim, bunları görmeyiz, ama içlerinden, nesneyi görürüz. Böylece tasarımlarla ve doğal imgelerle,

dünyanın bir resmi, bir tasviri, bir sureti oluşur zihnimizde. Şiirsel imge dünyasının oluşmasında ise, bunun tersi bir yol izlenir. Yani tasarımlar ve doğal imgelerinin dönüşüme uğratılmasıyla, dünya varlıkları saydamlaşır ve cam haline gelir ve şiirsel dünya varlıklarını gösterir. Başka bir deyişle, tasarımın, imgenin ve sözcüğün nesne haline dönüşmesidir bu;[3] dünyanın daha önce var olmayan şiirsel resminin (suretinin) çıkarılmasıdır. Örneğin, **"Gümüş bir çevre oldu ömrüm / Değince güneşine"** de,[4] bildiğimiz doğal varlıklar olarak "gümüş" , "çevre" ve "güneş" somut varlıklarından sıyrılmış ve dolaylı olarak anlatılan aşk da, sayısız örneklerine rastladığımız rastlantısal, zamansal ve tekil varlığından kurtarılarak zorunluk ve zamandışılık alanına kaydırılmıştır. Yani burada, şiir dünyasının imgesel nesneleri arasında, genelgeçer, öncesiz sonrasız ama yine de şiirsel somutluk taşıyan yepyeni bir bağıntı kurulmuştur.[5] Bilinçdışının, karanlık, karmakarışık ve başıboş dünyasının nesnemsi imgelerinin, dille ve dilde aydınlığa kavuşup açık seçik ve belirgin bir biçimde insansal dünya içine sokulması ve bilinç içinin genişletilmesi de, aynı şiir işleminin (praksisinin) sonucudur. Çağdaş şiirin temeli olan ve özellikle gerçeküstücülerin üzerinde önemle durdukları bilinçdışını özgürleştirme ve imgeyi dönüştürme işlemi, Can'ın şiirinde, Türk edebiyatında az gördüğümüz bir ataklık ve isabetle uygulanır:

Su kadar çıplaktı kadın
Ve akar gibiydi ak yatağında,
Kanının düşlerinde yüzen
O eflatun nilüfer sayılmazsa[6]

*

Elinde yoyo gibi benliğin[7]

*

Martı ayaklı tayfalar koşuyor limanda[8]

İki at geml azıya almış
İyi bir haber gibi koşuyordu[9]

*

Bir gün şayet boynumda yemtorbası
hayallerim asılı[10]

*

Kelebek gözlüklü bir tanrı[11]

*

Eski terlikler gibi bakıyor insanın yüzünü[12]

*

Cıvıl cıvıldı gözleri
Yeni dağılmış bir likokul gibi[13]

Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Ama bu kadarı bile, bilgikuramı ve ruhbilimin inceleme konusu olan tasarım ve imgenin, kendi doğal ortamından çekip çıkarılarak şiir dünyasına ve yeni bir yapılanma içine nasıl yerleştirildiğini göstermeye yeter sanırız.

Can, Breton'un değil gibi "sözcüğü köpürtmekle", şiiri sözcükten fışkırtmak, en uzak ve karşıt imgeleri çarpıştırmakla ya da yan yana getirmekle kalmıyor. Çağrışımsal olanaklarını sonuna kadar kullandığı ve kimi zaman "kelime oyunları"yla, cinaslarla bir başka yaşama kavuşturduğu sözcüğü, fiziksel olarak değişime de uğratıyor; hece ve harf düzenini altüst ediyor; bildiklerimize benzeyen ama bir bakıma yepyeni ve etkileyici sözcükler yaratıyor. Dilin ve sözcüğün bu biçimde kullanılması, kurulu düzenin taşıyıcısı ve koruyucusu olan belli bir söylemin yıkıma uğratılmasıdır ve şairin devrimci olabilmesi için, dilde ve deyişte kendi şiir devrimini gerçekleştirme zorunluğunu hem ortaya koyar, hem de bu zorunluğun nasıl aşıldığını gösterir. Öte yandan, erkeksiz kadın ve

kadınsız erkek dünyalarında, futbol maçlarında, hatta birini övmek için ters bir biçimde kullanılan, ama töresel/resmi dilde es geçilen küfürler ve kaba sözler, Can'ın sözcük dağarcığını sevecenlikle ve ataklıkla genişletmesiyle, şiirde de var olma hakkına kavuşurlar ve şiir de temel boyutlarından birini böylece edinmiş olur. Tabiî "komünistlik" ya da "müstehcenlik" suçlamalarıyla, resmi makamların gazabına uğramak ve sulu gözlü "nezih" şiire alışmış okurların şaşırmasına ve burun kıvırmasına yol açmak, bunun ceremesi...

İnsanoğlunun bütün yaşantıları, deneyimleri, anıları, özlemleri, başkaldırmaları, eleştirileri, kendi kaynağını unutmuş, üstü örtülmüş ve yabancılaşmış olarak dilde yatar. Üstelik, belli bir toplumsal düzenin hem temeli, hem sonucu olan resmi ideoloji, dili, gerçekleri saklamak ya da çarpıtarak göstermek için kullanır. Böylece iki katmanlı (saklayan/saklanan) bir toplum ve birey yaşamı çıkar karşımıza. Oysa şiirde, dil, saklama, aldatma ve yalan gibi işlevlerinden çekip çıkarılarak; kendisine yabancı bir başkasıyla içine sokulmuş olduğu bağlardan, *başkasındalık*'tan kurtarılarak kendinde ve kendi için ele alınır; özgür varlığına ve işlevine yeniden kavuşur. Bundan ötürü, gerçek şairler, dili azat edenlerdir, diyebiliriz. Nitekim Can'da, tutsaklıktan kurtularak yaşamın iç yüzünü ortaya döken ve özündeki gizli hakikatleri de gösteren bir dille karşı karşıyayız. Bu dil akıl öğretmez, efsaneleri pekiştirmez, kişilere tapınmanın, soyut hümanizma hayallerinin hizmetkârlığını yapmaz, besinsel ve cinsel açlığı idealler ve ilkeler ileri sürerek gözden kaybettirmez, yaşamamışlığı ve hödüklüğü örten sulugözlülük ve yapmacık hassasiyet üretmez, bunları başkalarına bulaştırmaz; kısacası, yalana hayat hakkı tanımaz.

Divan şiirinde mizaha, özellikle de kara mizaha hemen hiç rastlanmaz. Genelde, Osmanlı-Türk toplumu, aşırı ölçüde askeri/resmi/ciddi ve "humour" dan yoksun bir toplumdur ve bugüne kadar da böyle kalmıştır. Batı edebiyatının önemli bir kategorisini dile getiren "humour" sözcüğünün Türkçeye aktarılması gerektiği zaman, "latife", "nükte", "şaka", "mizah", "nekrelik" gibi karşılıkların ileri sürülmesi ve kavramın ufalanıp gitmesi de, bu yoksunluğun sonucu olarak görülebilir. Buna karşılık, Divan şiirinde, yergi (hiciv), hayli yaygın. Ama bu yergi, kişisel sürtüşmelerin, bozuşmaların, kuyruk acılarının ve hınçların ürünü. Belli bir eleştirel dünya görüşünün, tekil bir öznelliğin, özgün bir bireyselliğin sonucu değil. Çünkü yeren de yerilen de, inanç, düşünce, duygu ve tutum bakımından bireylerin niteliksel farklar edinmesini engelleyen tek ve aynı manevi dünya içinde; yekpare bir tinselliğin ve ideolojinin, eşitleştirici, indirgeyici ve kapsayıcı ortamında yaşıyor ve deviniyor. Bundan ötürü, Türk edebiyatındaki geleneksel yergi şiirleri, manzum küfürleşmeden, aşağılamadan, kara çalmadan ileri gitmiyor.

Batı etkisindeki Türk şiirinin de büyük eksikliklerinden biri, kişisel sürtüşmeleri aşan ve insanı sorgulayan bir mizahın kurucu bir öğe olarak yer almaması ve şiirin içinde erimemesidir. Bunun sonucu, her ikisi de kalıplaşmış ve göstermelik olan resmi kahramanlık övünmeleri ile sahte duygusallığa ve sulugözlülüğe dayanan iki başlı bir estetiğin, yani askeri/resmi estetikle kenar mahalle estetiğinin ağır basmasıdır. Bu ikincisi, kaderci dinsel dünya görüşü ile kente dökülmüş köylü tinselliğinin de kaynaşmasıyla, doruk noktasını, yani özüne en uygun içeriği ve biçimi arabeskte bulmuştur ve çok geniş bir kitleyi etkilemesi bu kapsamlı kaynaşmadan ötürüdür. Ama Can gibi bir şairin elinde mizah ve yergi, yalanla yoğrulmuş,

düzmece, anlamsız ve gülünç bir dünyayı şiirde berhava etme ya da temizleyip ayıklama işlevini yerine getirir. Çünkü onun şiirinde mizah, bizde genellikle edebiyat ve tiyatroda görüldüğü gibi başkasını küçük düşürüp gülünçleştiren ve kendine dönmeyen bir mizah değil. Yalanı, aldatmacayı, çelişkiyi, kafasızlığı, toplumsal düzenin ürünü olması açısından ele alan, bunların farkına varmamış gibi kimi zaman kendini de konu edinen, ama aldatanın ve aldananın gülünçlüğünü şiirin berraklığında yansıtan bir mizah.

Öfke ve sevgi, nefret ve lirizm de Can'ın şiirinin temel öğeleri. Bunlar, birbirini doğuran karşıt terimler. Çünkü hem kölece davranışın, aldanışın, kurallara körü körüne boyun eğmenin, bilinçsizliğin dünyasında yaşadığını, hem de sevilecek varlıklar arasında bulunduğunu duyan bir şair Can. Öfkeyle olumsuzlama ve sevgiyle olumlama gibi iki tutumun arasındaki gerilim konuşturuyor onu:

Öyle parçalandım ki ömrümde
Sevgiyle öfke arasında,
Sevgimi öfke vurdu
Öfkemi sevgi kaçırdı
İçim parçalandı arada

Bir de bigün baktım **gökyüzüne bi bayram gecesi**
Bi kestane fişeği açmış **yedi rengimde**
Yağıyorum çocukların üstüne[14]

Nereden bakılırsa bakılsın, çağdaş şiir, dolayımsız yaşantının; doğrudan duyumlanan ya da algılanan, acısı çekilen, umut ya da karamsarlık, mutluluk ya da ürküntü veren, anlam ve anlamsızlık arasında salınan, yaşam içinde ölümü ve ölüm içinde yaşamı duyuran öznel de-

neyimlerden yola çıkıyor. Ama bu dolayımsızlık ve dilegetirilmezlik alanı, şiire dökülüyor ve dilde nesneleşiyor. Böylece, anında kaçıp giden, unutulan ve ölümcüllüğe yargılı olan yaşanmışlıklar, insanın ölümsüz sayılabilecek dünyasına, yani sanat denen ortama emanet ediliyor. Şiir tarihi açısından burada ilginç olan yan, daha önce nesneleşmiş şiirin, şairi sürekli olarak yeniden başlamaya; öznel yaşantıya ve deneyime yeniden dönüp oradan yola çıkmaya zorlamasıdır. Yani, bir yanda ortaya konmuş şiirin (ki edebiyat tarihinin konusudur), öte yanda şairin kimseye benzemeyen öznel yaşantılarını şiirleştirmek istemesi arasındaki çatışmadır. Başka bir deyişle, buradaki çatışma, dile getirilmiş ve dolayısıyla insansal dünyaya mal olmuş olanla, henüz dile gelmemiş ve insansal dünyanın dışında durup bekleyen arasında diyalektik ve sarmal bir bağıntının, bir ilerleyişin gerçekleşmesi ve insansalın, anlatılabilen haline gelip tinsel özgürleşmenin adım adım ilerlemesi; insanın insanolmaklığı sürecinin gerçekleşebilmesi demektir. İnsanı olduğu yerde tutmak isteyen siyasal iktidarların ve kurulu düzen yardakçılarının, bir çağdaş Amerikan şairinin dediği gibi, "şiiri yolda gördükleri zaman tekmelemeleri ve ırzına geçmeye çalışmaları" da bundan ötürüdür.

Batı etkisindeki Türk şiirinin serüveni, bir yandan öznellik, dolayımsız yaşantı, bireyin kendi içinde keşif yolculuğuna çıkışı, öte yanda kültür, bilgi, düşünce, dünya görüşü gibi kategoriler ele alınmadan, aralarındaki bağıntı ve gerilim irdelenmeden kavranamaz. Tarihsel bir olgu olarak kendinde varolan bu gerilimin, bizde, bilincine pek fazla varıldığı, yani kendi için gerilim haline geldiği söylenemez. Çünkü her şeyi yapsayan yekpare ideoloji dünyasına akmış, orada donmuş, kemikleşmiş, yabancılaşmış olan öznellik, bu bağıntının canlı ve yaratıcı ikinci terimi olarak ortada gözükmüyor. Dolayısıyla, de-

vingen bir kültürle kendini arayan bir öznellik/bireysellik arasında sarmal olarak genişleyen diyalektik bir ilişki söz konusu değil. Bu durum sözünü ettiğimiz diyalektiğin işlediği bir tinsel dünyanın ürünlerini, donmuş, kemikleşmiş, *mazmunlaşmış* bir tinsel alana aktarma ve buyrukla benimsettirme tutumunun, çeşitli altyapı ve üstyapı kurumlarında çok farklı ölçüde başarılı olabilmesini açıklar. Nitekim salt kural ve şeklin yaşamı olan askerlik, hukuk, siyaset, giyim kuşam gibi alanlarda, Batıcı tutumun hayli başarılı olmasına rağmen, yaşamın şekle dökülmesi olarak görebileceğimiz ve içeriğin ağır bastığı töreler, sanat, dil, edebiyat, din, günlük insan ilişkileri gibi alanlarda aynı başarının elde edilememesi, bizdeki zaman dışı, donmuş tinselliğin her şeye rağmen hüküm yürütmesinin sonucudur. Çünkü, yüzyılların birikimini ve ağırlığını taşıyan ruhsal ve tinsel bir alana, buyruk, kural ve şekille egemen olunamaz. Bu buyrukçuluğun sayısız etkisinden biri, bizdeki "yenilikçi edebiyat"ın, içi bomboş, taklitçi ve yapmacıkçı bir edebiyat olmasına yol açmasıdır. Nitekim, eleştiri ve anı gibi edebiyat türlerinin kökleşmemiş olduğu bir ortamda Batılı anlamda edebiyat ürünü vermek ya da A. H. Tanpınar'ın dediği gibi, kadının toplumsal yaşama sokulmadığı, kadınla erkeğin ancak bir çatı altında birbirine yaklaşabildiği bir toplumda, roman yazmak çok zor bir iştir. Ama resmi ideoloji kendi benimsediği genel modele uyan ve estetik değerden çok "yenilik" arayan ve taklide yönelen yazarların ve yapıtların içine doluştuğu bir "edebiyat tarihi" kurmuş, bu doğrultuda yer almayanları, siyasal düşüncelerini ve tutumlarını da göz önüne alarak unutturmaya yönelmiştir. Bugün, Tanzimat ya da Edebiyat–ı Cedide yazarlarını kim okuyor ve bunlardan kim estetik bir tat alıyor diye sorsak, "Hiç kimse" cevabıyla karşılaşmamız kaçınılmazdır. Bunlar, öğrencilerin sınav rüyalarını dolduran fantazmalar olarak varlığını sürdürmektedir. Cumhuriyet döneminde de, Yüzellilikler'den olduğu için Refik Halit gibi gerçek bir ya-

zardan gereğince söz edilmemesi, **Saatleri Ayarlama Enstitüsü** gibi bir roman yazmış olan A. H. Tanpınar'ın yirmi yıl öncesine kadar yalnızca şair olarak değerlendirilmesi, Garip şiirinin uzun süre alaya alınması, Fransız öğrencilerin ders kitaplarından tanıdıkları Nâzım Hikmet'in hapislerde çürütülmesi ve bugün hâlâ Türk öğrencilerin kitaplarında şiirlerinin yer alıp almamasının tartışılması, Kemal Tahir'in farklı toplumsal ve siyasal düşünceler ileri sürdüğü için durmadan ihbar edilmesi,[15] Ahmed Arif'in yıllarca susmak zorunda bırakılması vb., buyrukla ve baskıyla, şekilcilikle ve taklitle bir toplum ve kültür yaratabileceğini sanan, bireyin özgürlüğünden ve eleştirisinden korkan ve kökü Doğu despotluğuna kadar inen resmi ideolojinin sonucudur.

Böylece, Batı etkisindeki Türk şiiri yalıtılmış olarak kendi içinde kalmış, bilgi ve düşünce açısından dünya kültürüyle iliyşki kuramamış; kaynağı olması gereken öznelliğe ve bireyselliğe uluşamamıştır. Tanzimat'tan bu yana Türk edebiyatında art arda boy gösteren edebiyat akımları, hiçbir özgün kültür ve düşünce (felsefe) temeline dayanmadığı için, yalnızca şekilci edebiyat farkları edinerek ortaya çıkmışlardır. Oysa, örnek alınmak istenen Batı'da, edebiyat akımlarının kökleri, kültür anlayışı ve dünya görüşü farklarına dayanır. Bunlar, geçmişle, hem düşünce, hem estetik açısından hesaplaşarak ilişki kuran ve geleceği biçimlendirmeye yönelen bir tasarıyı da içinde taşıyan akımlardır. Örneğin bizde yalnızca "hassasiyet" ve "hayalperestlik" olarak anlaşılan romantizm, aslında, geçmişe ve geleceğe ilişkin bir kültür bilincinin, devrimci bir dünya görüşünün ürünüdür ve çok güçlü bir siyasal yanı da içerir. Günümüzün imgelemine ve duyarlığına damgasını basmış olan gerçeküstücülük ise, yaşam alanında, kuramını apaçık ortaya koyduğu tinsel ve siyasal bir devrim amacı taşır; sanatı ve şiiri, bu dev-

rimi gerçekleştirmenin araçları olarak görür. Bu türden düşünsel *arkaplanlar*, Türk edebiyatında yoktur. Bunun sonucu, örneğin şiirde, Batı'daki örneklerin yalnızca "edebiyat" içinde kalınarak ele alınması ve dolayısıyla hem düşünceden, hem de öznellikten yoksun ve yapmacıktan kurtulamayan ikinci elden şiirlerin yazılmasıdır. Başka bir deyişle, burada, *şiire bakılarak yazılmış şiirler* karşımıza çıkmaktadır.

* * *

Başka toplumsal alanlarda olduğu gibi edebiyat ve şiirde de egemen olan *ikincieldenlik*, özgünlüğe pek az rastlanmasını açıklar. Yahya Kemal, Nedim'den sonra ben geldim, derken haklıdır. Çünkü bu iki şair arasında çok uzun bir özgünlük yokluğu vardır. Gerçekten de Yahya Kemal, Osmanlı tinselliğinin arkaplanı ile Batı şiir dünyası arasındaki çatışmayı yaşamış ve çok iyi anlamış, bu çatışmayla kendi öznelliği içinde hesaplaşarak bugün hepimizi etkileyen şiirler üretmişti. İnsanlığın bütün kültür ürünlerini özümleyerek yeni bir dünya ve insan yaratma amacı güden Marxçılığı benimseyen Nâzım Hikmet için de durum aynıydı. Nâzım, insanlık mirasını öznelliği içinde eritti ve eşsiz şiir dünyasına bizi de ortak etti. Sözünü ettiğimiz kültür/öznellik eksikliği, Türk şiirinde aynı akım içinde yer alan şairlerin, verimlerine öz damgalarını basarak aralarında indirgenmez farklar yaratmalarını genellikle olanaksız kılmıştır. Oysa sistemli ve dakik felsefi düşüncelere dayanan gerçeküstücülük gibi bir akımda, Breton, Aragon, Eluard, Desnos, Artaud ya da Char gibi şairler arasında özgünlük uçurumları vardır. Buna karşılık Türk edebiyatında, farklı ve hatta karşıt akımlar içinde yer alan şairler arasında bile, genellikle, bu tür şiirsel kimlik ve özgünlük farklarına pek az rastlanır.

Can'ın şiiri, kültür, danya görüşü, siyasal bilinç ve özgür öznelliğin bir bileşimidir. Mitlerden ve Kutsal

Kitap'tan gerçeküstücülere ve "beat generation" şairlerine kadar tüm dünya kültürünün sözlü ve yazılı ürünleri içinden yolunu açan bir şiirdir bu. Dolayısıyla onun dünyayı algılamasında, akıl ve duyu gibi birbirinden hayli uzak ruhsal yetiler kaynaşmış ve bir bütünselliğe varmıştır. Nitekim şöyle diyor şairimiz:

Akıl ki en incesi duyuların[16]

Türk şiiri çerçevesinde ele alırsak, onun en yakınlarının Nâzım Hikmet ve Metin Eloğlu olduğunu söyleyebiliriz. Nâzım'ın hem şiire ulaştıran yolu, hem de kendisi gibi artık şiir yazılamayacağını gösterdiğini ve Türk şiirinin üzerinde, hem bir umut, hem de heyecanlandıran bir karabasan gibi dolandığını biliyoruz. Can'ın en büyük şiir savaşını, her iki yanı da tehlikeli olan bu alanda verdiğini söyleyebiliriz.

Metin Eloğlu'yla ilişkisi daha gözlemlenebilir ve somuttur. Metin, Garip şiirinden yola çıktığı halde, yalnızca "eda" ile ya da şiiri yiyip bitiren, anlık etkiler yaratan esprilerle, "arif olan anlar"ı aşamayan hafif dozda sosyalistçe imalarla, kendibilince varmamış bir "ilericilik"le ya da "hümanistlik"le yetinmedi. Gerçi Garipçilerin yaptığı gibi o da, şiirsel imgeye fazla başvurmadı, ama eşsiz yeteneğiyle, sözcüğün içinde gizlenmiş şiirselliliği bularak, şaşırtıcı sözdizimleri kurarak, şiirin söz dağarcığını adamakıllı genişleterek ve belki de en önemlisi, mizah öğesine gerçek bir toplumsal eleştiri öğesini şiirsellik içinde kazandırarak, yapmacık duygusallığı ve resmi ciddiyeti saf dışı ederek yalın bir şiir yarattı. Metin ile Can arasında, yıllar süren dostluğun ve kadeh arkadaşlığının yanı sıra, iki gerçek şiir arayıcısını birleştiren derin ve karmaşık bir bağ vardı. Metin, Batı şiirinden dolaylı olarak ve pek az beşlenmişti. Can, dünya kültürü ve şiiriyle içiçe yaşamasını sağlayan araçları, daha delikanlılığında edinmişti. Çok farklı biçimde yetişmiş bu iki şairin karşılaşmasında, Metin'in değil de, Can'ın şiir gözlemlemeye ve sorgulamaya devam etmesi ve uzun süre susması ya da yazdıklarını

yayımlamaması, çok ilginçtir. Can, Garip şiirini son sınırına kadar götüren ve ne olabilecekse onu şaşılacak bir ustalıkla gerçekleştiren Metin'den bu noktada saygıyla ayrılıp dünya şiiriyle, kendi dikbaşlı öznelliğiyle hesaplaşmaya, kısacası özgünlüğe yöneldi. Dolayısıyla, Metin'le Can arasındaki şiir dostluğu, taklit ve yinelemeye değil de, özgünlüğe götüren etkiye bir kez daha tanıklık etti.

(1) "Behey adam, yazını okumak için yüz elli yaşına kadar mı yaşayacağız!" diyen kadim ve sevgili dostuma...

(2) *Gökyokuş* s. 1, De Yayınları.

(3) Jean-Paul Sartre, *Edebiyat Nedir?*'in ilk sayfalarında bunu ayrıntılarıyla açıklar; Çev. Bertan Onaran, De Yayınevi, Şubat 1967. Bâki de şöyle diyor:

Nola meyl itseler eş'arına erbâb–ı safâ
Bâkıyâ şi'r değildir, bu bir *âkarsûdur.*

(Baki Divanı, ş. 406, Sadeddin Nüzhet Ergun, Sühulet Kitab Yurdu, İstanbul 1935)

(4) *Sekizibiyerde*, s. 105, Adam Yayınları, Ekim 1990

(5) Nefi de, şiirinin görülmeyen dünyayı dile getirdiğini vurgular:

Bir güherdir kim nazîrin görmemiştir rüzigâr,
Rüzgâra *alem-i gayb* armağandır sözüm.

(6), (7), (8), (9), (10), (11), (12) Sırasıyla, *Sekizibiyerde*, ss. 148, 44, 47, 48, 51, 56, 59

Sekizibiyerde, s. 60. Bakî'de de dersten kurtulmanın sevinci var:

Dil, kayd-ı aklı selb ideli şâd olup gider
San tıflıdır ki hâceden âzad olup gider. (*Divan*, s. 345)

(14) Sekizibiyerde, s. 114.

(15) İdeoloji, yalnızca iktidârın ve resmi makamların kullandığı bir zulüm ve baskı aracı değildir. Bireyöncesi gelişme döneminde kalmış ya da bir gölgebirey olan "şair" ve "yazarlar"da içselleşerek onların birer gönüllü iktidar bekçisi olmalarına yol açmıştır. Örneğin Ahmed Arif, Nedret Gürcan'a yazdığı bir mektupta, oğluna, "Filinta" adını koyduğu için *Akbaba* dergisi başyazarı tarafından jurnal edildiğini belirtiyor. (*cumhuriyet Dergi*, 4 Ağustos 1991, Sayı 282) (16) *Sekizibiyerde*, s. 109.

GÜLE GÜLE

GÜLE GÜLE

Gül gül gül
Güler Güler Güler
Gülerek gülmeyerek
Gül gül gül
Gülüm gülüm gülüm
Gülerek gülmeyerek
Güle güle gülerek
Güle güle

ÖVGÜ

Komünizm kızılcıktır
Kabza iyi gelir
Ne güzeldir daneleri
Ne güzel reçeli olur
Şurubu da
Yemiştir ama yenilmiş değildir.

İMANA GELDİM

Bir kız buldu beni akşam üstümde
Bâkire değil ama kızmış
Allahına kadar
O ne memeler o
O ne uyluklar o
Ooo
Hele o engebesiz aşağlara
İnen o göbeği o
O müselles o müselles o
Hiç ağda görmemiş ayda
Allahıma güzel

İşte o zaman imana geldim

SADECE GERÇEĞİ SÖYLEYECEĞİME

Usuldan bir esinti taa
Köprüden geçen arabaların uğultusunu getiriyor
Kolumda yatıyor hafiften horulduyorsun
Demin yağan yağmurdan arta kalmış damlalar
Yalancıktan tanıklık ediyorlar gençliğime
Romancı keratalar!

GİDERAYAK

Çine Çayı kırılmaz bardağından çay içesiye
Vişne ekmeği yerken zakkumlar karşılıklı
Az ilerde ayaklarını yıkıyor intihar
Sağlık sular olsun diye

GELEGİZ VON MARİENBAD

Sessizlik ve yalnızlık
Nerde bulacaksın
Kim bulmuş ki
Yaya kaldırımı yaparken Kürtler
Gürültü ne aşk
Ben ki bir yaprak düşercesine dalından
Ölmek isterdim
İnliye inliye ölüyorum
Kendi gürültümü icad ederek
Yeni bir ritim gürültüye karşı
Bir musiki
Elegiz von Marienbad

MASRET

Nasıl hasretim sana
birlikte yaşadığımızdan
Nasıl hasretim sana
birlikte ölmeyeceğimizden
Nasıl hasretim sana
sık sık görüşeceğimizden

NEGOCU

Yalnızlık öylesine bir çizgidir
İki nokta arasında kestirme
Kahveyle ev.–
Ayakların seni yürür
Sen ayaklarını yürürsün...
Bağrına bir sancı yapışır
Düşersin yere, kaldırırlar
Bakarsın yüzlerine, İnsanlar!...
Demek ki sen hâlâ âşıksın!...

Kendime değil elbet...

ÜÇ NAL LOKANTASINDAN

Bu cehennemî sıcaktan kurtulmak için
Sırtımı, omuzlarımı yüzen,
Ne bir esinti bekliyorum yaprakları uçarısıya,
Ne de bir yaz yağmuru bardaktan boşanırcasına
İhtiyacım benim başka bir sıcak
Teninin sıcaklığı senin
Yelelerimden sağrıma inen ter damlalarıyla
Koşturacak beni menzilinden menziline
Dört ayak, üç nal

İKİNCİ SALKIM SÖĞÜT

Ağlıyor her yerim bir söğüt
Yeşile kesmişin bencileyin
Eğildim sularına dal dal
Memelerim ağrıyor bilemezsin
Reçine kokuyor kasıklarım
Bir rüzgârın eksik düşmem için çayına
Kıyıda durmuş demleniyorum deminden beri
Senin buharınla baharınla
Sevgilim salkım salkım

II. PERDE

Perdeleri açın
Gözümün perdelerini
Kızıl perdeleri açın
Kan görmek istiyorum artık
Perdeleri açın
Tül perdeleri

ŞEKVÂ

İlber Ortaylı'ya

Eskici diye çığrıyor adam sokaktan
Müştekî bir sesle
Neden *tarihçi* yetişmiyor diye
şekvâ ettiğim bu beldede
Onun için de eşkiya oldum ya ben

ÂŞIK ÖLMEZ

Sessizliğin içinden yürüyen horoz sesleri
Beni ölüm yeşiline götürüyor
Vardım zaten varacağım yere
Yalnızlık
Bütün perdeleri kaldırmış bütün pencereler
Son bir ışık
Sikimin tellerini çınlatıyor yine de
Yine de âşığım yine de âşık

KAANUNA KARŞI

Adını bile bilmiyorum ufacık kardeşim
Arada bir görüyorum seni ekranda
Bağışla beni ama
Kaanunları yere çalanlara karşı
O tombiş ellerinle
Harika Kanun çalıyorsun

BURHAN İÇİN

I

Bu yaşlar fazla tuzlu geliyor
Kaç paraya gitti ki resimler?..
En pahalısı sendin!
Gece sarhoş
"Anne, ben burdayım!" demek için
O arayıp arayıp da bulamadığın kabre..
Sûretinle suratın
Resmedilecek tekraren
Türkiye'nin sûretsizliği içinde..

II

Çocuk yürümeye başladı mıydı
Durdurabilirsen durdur
Fırıyıp uyuya kalıncaya kadar

III

Keskin göz çallayan küpüne zarar
Demişler

IV

Suya düşer mi resim düşer
Hele motorla Beşiktaş'a geçiyorsan
Rüzgârlı bir akşam
Kafan da iyiyse
Yanında kâğıda sarılı duran
Şahin Kaygun'un portresi
Uçar denize...
Beşiktaş'ta iner motorlu bir sandal tutar
Dönersin Üsküdar'a
Ara babam ara
Gök de kavuşuyordur
Kayıkçı mırın-kırına başlar
Tam o sırada Şemşi Paşa'nın orda
Bağırırsın "Nah, işte arkadaşım!" diye
Tuval yürüyordur câmi rıhtımının eşiğinde

V

Son olsun bu seferki ölüşün
Kolay değil her biten resimle
Azar azar ölmek

VI

Senin o kameti eğri
Yampiri imzan
BUHRAN için bu
Bir dal erguvan

BAHARAT YOLU

Mercanköşkte oturuyor
Sağdan altıncı fincan
Dumanı üstünde

Sokakta zencefiller oynuyor
En bücürü Bican
Kucağında bir zenci fil

Kesin dönüş yapmış kakule
Pürneş'e pürheyecan
Kapıkule'yi getiriyor hediye

Kimin fesi bu kimyon
Dam üstünde Azerbaycan
Fuzuli şeyler okur

Pulbiber saçılı kaldırıma
Güneşle düşüp kalkacan
Taa be sabah - akşam

Latincesi biberiye'nin *rosamarinus*
Ballı babagilden bir babacan
Lorca gibi kokuyor mor çiçekleri

Kuşburnu üşümüş kıpkırmızı
Karabur'nu kol-kolaçan
Etmede Mustafa Böğrülce

Tarçın muhallebici çocuğu
Anası Arnavuttu diyor kocam
Aslında kazandibi

Geçerken önünden reyhan
Koşacak oluyor mavi çam
Amanos'tan aşağı

Zerdeçal çal yüzlerine zerdeçal
Çankayalarından çan-çan
Eden devletli zangoçların

Kabız olmuştu sinameki
Elinde şimdi koca bir koçan
Nobel aldım diye geziyor

Zındık bir keşiştir kişniş
Keçilerle kıçın kıçın
Cehenneme hacca gider

Sanma ki saf bir oğlandır safran
Alamanya'da tekstil okumuş bir solucan
İpekböcekliğine sıvanıyor

Plastik kılıflar içinde kekik
Bahara 141 İzocam
Yeşile prezervatif

Tarhun severmiş Abdülhak Tarhan
Ölümü nedeni ise satlıcan
Nedense yazdığı şaheserler değil

Bu naneyi yazan ozan
Can havliyle bir havlıcan
Koşturur ayak yolunda

W.B. YEATS'DAN BİZANS'A YELKEN..

Kocamışa göre değil bu ülke. Genç uşaklar
Sarmaş-dolaş, ağaçlarda fuluryalar, kanaryalar
Kendi havalarında, o ölmeye yüz tutmuş kuşaklar.
Som selleri, uskumrudan geçilmeyen deryalar,
Balık, beden, kuş yazlar boyunca kollar, kucaklar,
Doğanı, öleniyle peydahlanan ne varsa oyalar.
Dalmış herkesler büyüsüne o tensel ahengin,
Boşlar zihnin anıtlar'nı, o herdem taze ve dingin.

Yaşlı adam dediğin o zırva bir şey, başka ne,
Bir sırığa geçirilmiş partal bir palto, yeter ki
Ellerini çırpsın ruh, çığırsın gücü yettiğine,
Daha da çığırsın her yırtık için üstlüğündeki,
Hem o anıtlardan başka onun eski haşmetine
Adanmış bir musiki okulu daha yoktur ki
Onun için ben de açıldım denize, orsa-boca,
Sonunda vardım işte bu kutsal kente, Bizans'a.

Ey Tanrının o kutsal ateşine ermiş bilgeler,
– Yaldız içre gömülmüş mozayikler gibi duvara–
Belletin ruhuma, n'olur, ilâhiler, ezgiler
Çıkıp o ateşin içinden, çevremde fırdolana.
Gönlümü ki hasta etmiş arzularla sevgiler,
Can çekişen bir hayvana fena kenetlenmiş zira,
Duman edip o gönlümü, o kendinden habersiz
Ve beni sonsuzluğun işliğine çırağ ediniz.

Hele bi kopayım doğadan, ten kafesime gayrı
Örnek biçmeyeceğim zinhar doğaldan-moğaldan,
Bana lâzım olan şimdi dövme altın varakları
Ve uyanık dursun diye mahmur İmparator-Sultan
Rum kuyumcunun döktürdüğü biçimlerle taslakları,
Ya da bir kuş şakımaya başlasın altın daldan,
Bizans beylerine, hanımlarına okusun destan
Olup-bitenlerden, olanlardan, olacaklardan.

YOLDA

Yoldayım aşkım yoldayız
Yola vurduk
Kanatlar açıyor ayaklarım
Yeni bitkiler ki görülmemiş
Kardelenler
Yeşillenerek herşeye
Yeşilleniyor dünya
Yoldayım aşkım yoldayız
Ne köyden kente
Ne de kentten köye
Artık anladım yolda olur Devrim
Yolda başladı Devrim
Mesafeler ki doğacak çocuklarımız
Ne varsa sakat devirin.

PERSONA

Ben görmedim böyle yüz
İstanbul Lehçesiyle çizilmiş
Sesiyle kendisi gitse de hâlâ
Güpegündüz
O zehirli Müren balığı

BİR DAHA SEFERE

A, Güzel gebeyim diye
bana müjde verdin
Nassı mutlu oldum bilemezsin
Şimdi telefon ettin kanama varmış
Ultrasonor sonrası aldıracaksın
Hiç merak etme, kızım
Olmazsa bu iş
Ben senin yerine doğuracağım

TUHAFLIK

Ne tuhaf şey yaşamak
Ne tuhaf her tarafım
Titreye titreye titreye
Ne tuhaf ölüyorum
Tuhafiye dükkânıyım sanki
Tuhaf bir aşk kalmış içimde
Gözüm arkama tuhaf bakacak

MEZMUR

Bulutların sevdâsı
Nâzım'ın Sevdâlı Bulut'u,
Bizim Mouton Mehmet
Sahneden bir don sana dursun,
Yayılmışlar göğe akşamın
Havaî maileri otluyorlar
Tanrısal uçurtma sürüleri...

İlâhî onlara, ilâhî!...
Genco - menco!...

RAHMANİNOF ÇALARKEN

Parmakları ağaç kökleri
Bir kayın ormanın
Simsiyah bir gökte seyrederek
Bulutlar üzerinden
Dünyayla düşleri birleştiriyor
İdil Biret..
Nasıl da yakınmışlar uzaktan
Elle tutarcasına!...

YILMAZ GÜNEY DOĞUYA

O da herkes gibi geldi dünyaya
Kapkara bir üçgenden Kapkara bir kara
Ne yazıldı üstüne o kazılacak..
Kandan dâvalar, dâvadan kanlar
Mapuslar azatlar azaplar
Voltalar votkalar simitvetsonlar
Curalar bakaralar simitvetsonlar
Çocuklar çocuklar halklar...

Öyle bi dikildi ki havaya
O canhıraş zurna
O kapkara karadev bir yıldırım
Kızıl bir filim çıktı ortaya...
Yetmez cirmin bre ıskatçı
Sığmaz o kazdığın çukura
O fildişi fil
Hortumu kaldı baksan ya dışarda!

KONTIRA REKLÂM

Yıkadı beni anam
İyi sularınla
Biraz haşlarcasına
Manavgat'ta da yıkandım
Okyanus'ta da Hint
Goethe'nin Marienbad'nıda da yundum
Vezüv'ün lâvlarında da
Kelimelerle şiirlerle de yıkandım
Temizim
Ama siz, Brecht'in dediğince
Sermayeler değil, bre sermayedarlar
O öve öve bitiremediğiniz detercanlarınızla
Bi yıkana görün
Kaybolup gidersiniz ortadan
O kadar pis o kadar mundarsınız ki

SALİHLİ'NİN KURŞUNLU'SUNDA SABAHA KARŞI

Ötme bre bülbül
Üzme o kadar kendini
Dur azıcık
Dur yau çatlıycaksın
Dur bre bülbül
O kadar üzme kendini
Sen mi kaldın dünyayı düzeltecek
Dur bre bülbül
Sen mi kaldın dünyayı düzecek
Ve de düzeltecek
Dur bre bülbül
Ara ver azıcık
Çatlıycaksın
Dur be azıcık
Üzme o kadar kendini
Çatlıycaksın
Dur bre bülbül
Üzme beni bu kadar
Beni de çatlatacaksın.

ŞİMDİ!..

İçerimden bir defne ağlıyor
Hançeremden ciğerimden
Zâri zârı
Yetiştirin bana diye şimdi
Biberonu
Esma'yı
Vitamini
Yetiştirin bana şimdi diye
Büyümeyi
Vaktiyle de ölmeyi

* * *

Sıçtı Can bez getir
Ecel Can'ı tez götür

ASLIN ASTARI

Bu cihanın aslını bilmiyoruz,
Ondandır Kerem Aslı'ya âşık...
Çırıl-çırıl-çıplak olayım derken,
Giyer miydi yoksa o doğal gazdan gömleği?..
Yakar yıldızlara karşı çoban ateşini,
Kestane filan patlatır, ısıtırdı bacaklarını...
Sonra atlar Vuslat denen ata,
Ki aynı zamanda avrattır,
Doludizgin giderdi aslolan meçhule,
Bilmenin bilmek olmadığını bilmekle...
Astarte denen tanrıça astar değildi
Müzelik bir aşk kaftanına

İLÂHİYAT

Mehmed'in anası Meryem
İsa'nınki de diyelim Emine
İkisinin de seviştikleri bir ilâh falan
Veya hiç kimse...
Ama kimse aklına getirmiyor ki
Kutsal kitaplar nerden gümüş olduğu meçhul
Gümüşü bir kalemle beyaz bir kâğıdın
Çiftleşmesi sayesinde yazılmıştır
Sözlü muhabbetlerini saymıyorum elbet

DAMGA

Biz Buz Çağı'nın üstünde oturmuş yazıyoruz
Zenci bir kalemle Afrika'dan sıcak,
Eriyor buz
Şairlerin tuhaf damgası budur

YAZMA - OKUMA

Yazılmayan bir şeyi yazıyoruz
Olmayan bir vezinle
Tutmayan kafiyeyle
Yazıyoruz günahlarımızı
Okumayan bir abeceyle
Yazıyor
Ve birbirimizin canına okuyoruz

KOKUSAL

Ölüm korkusu aslında bir kokudur
Bahara buhurdan bir Lokman
Toroslar'da bir Elif bir Karacaoğlan
Ölüm korkusu bir daha yaşamayacağına dair
İnce bir kekik kokusudur

BAY - KAY

İşte bu rüzgâr ki bahar
Kapıyı çıtırdatan,
Morsalkımdan düşen çiçek tanesi kadar

İTİRAF

Karanlık yarım bir cümle
Bir kedim vardı gece
Gündüzleri dolaşırdı
Dünya zâten bir balgam
Evren içinde verev
Öksürerek öğürerek
İnsana benzeyecek sonunda
Kalın gözlükleriyle
İşe gidiyor her sabah
Hıyar oğlu hıyar

DÖRTLÜK

Kaybederken kazanmayı şiirden gördüm
Öyle bir harp meydanına döndü ki ömrüm
Mağlup bir şah iken gâlip bir nefer-i merkûm
Yürüyorum sılaya, uyağımda ölüm.

NEDENLE SONUÇ

Hiç kanser olmaz onlar
Gnl. mdr. ler
Holidingler
Politikapçıklar
T.S.K.'ler
T.K.K.'lar
Hiç hiç kanser olmazlar
Ama bizim Yaman durduğu yerde
Pankreas kanseri ölür
Nedeni bir şair tanır Yunan
Adı Pankreatitis
Yani yeni bir rol

DOĞAÇLAMALAR
(Erdal Alova ile)

I

Pençe olacaksın
Dallardan atlamak üzeresin
Önde pençelerin
Hepiniz zaten kelepçe
Hiç girmedikleri
Seslerin çiçek açtığı
O bahçe
Saksafonların güneşlendiği
En dip salonlarda
Zenciler, dumanlar içinde
Duman, bir duman, bir duman daha!
Sonra dumanaltı oluyorsun artık
Tumanyan'la veya köprü altında
Çok ince bir kadını
İnceden dilen trombonlarla
Assos'a indimdi ben John McLaughlin'le
Ortalık berbat mı berbat
Korkunç güzeldi.
120'yle indik kaleden aşağı
Eski kale
Eski olmayan insanlar
Çok kadim bir liman
Sabah kalktığımızda
Herkes "kim öldü" diye soruyordu
Sevişirken aramıza giriyordu
Ezan sesleri
Spiker hep araya giriyordu
Adı Dönüşüm'müş şarkının
İnleyen bir keman veya horoz
Sonunda hep sabah oluyordu
Bir gidip bir gelerek

Rüyalarında dulların
Sabah kalktığımızda
Bütün horozlar bizden fazla horozdu
Denizse her zamanki tavuk
Tavuk her zamankinden toprak
Topraksa her zamankinden yavşak
Assos'dan indiğimiz zaman
Ölüm topraktan daha toprak.

II

Doğduğumu hatırlıyorum
Buenos havalarında
Ben annemi ilk defa
Bir tangoda gördüm
Biçare onu da yapamazdı ki
Onun babamla
Yaptıkları dans daha başka
Bir danstı
Ama üstüne giydiği
Bir tangoydu
Ben alışmıştım tangoya
Bir tango çocuğu olarak
Ve başım dönüyordu her zaman
Valslerden beter
Şampanyalardan
Bütün o heriflerden ve kadınlardan
Sanıyordum Ankara dönüyordu
Zapzayıf ışıklarıyla
O tek parti değildi ki
Çok partilerdi
Kokteyl, Zsa Zsa Gabor
Burhan Belge vesaire...
Geçmiş geçecek
Bütün şuara
Karpiç veya bir hiç!

Ağladığımız yer bir tangoydu
Valentine, Marlene Dietrich
Halk da sözde halay çekiyordu
Onlar bilmezlerdi ki
Tangolar bile nasıl kısır
Sonra yepyeni
Bir yün kokusundan başlarlardı
Çünkü Türk kadınları
Onların kazaklarını örüyordu
Süprüntülerini yünlerin yakıyorlardı
Suyun kokusu işte o tangoydu

III

Sen dedin ki
Apollinaire
Cıgara yakmadan şiir söylemezdi
Ama Apollinaire Apollinaire ise
Şiir söylemeden de cigara yakmazdı
Yakmazdı dediğim doğru değil
Hâlâ yaşıyor yakmaz
Apollinaire ki bir çakaralmazdı
Mermilerin arasında yaşar
Harbin ortasında harbî bir adamdı
Protesto ederken harbî
Bir Protestan'dı
O öldüğü zaman
Rüyası o ki
Gümrükçü Rousseau için söylediği şiirde
Dediği gibi:
'Bu herifi öldürün
Ama fırçalarını da
Beraber götürün
Gökyüzünü yeniden boyamak için'
Ve Apollinaire dedi ki:

'Ben gidiyorum ama
Benim buluttan kâğıtlarımı da getirin
Bir sesle çözelim her şeyi
Bir gökgürültüsüyle,

IV

Oo, Kaptan!
Sen ki Lincoln'ü severdin
Bütün bu Demokrasi'nin altından
Çıkan bütün bu haksızlıklar
CIA'ler
Hepsi, hepsi, n'olacak!
Kaptan n'olacak!
Oturuyoruz bur'da Lincoln'le
Ağıt yaktığımız Lincoln'le
İstersen çıkarma yapalım
Kıbrıs'a veya Vietnam'a
Walt, evladım
Senin sevdiğin çocukların
Şimdi sevmeden sikişiyorlar
Bir sürü sakal ve etek tıraşı
Varamadan Himalayalar'a
Puştistan oluyorlar
Ve hastanelerde
Hemşireler
Ve senin gibi iyi adamlar değil
Hademeler değil
Katiller dolaşıyor
Yarattığın ABD işte bu Whitman!

Aralık 91

D.N. Bir mısra benden, bir mısra Erdal'dan olmak üzre yazıldı.

ATAK

Yaşamak yanar bir küldü Vezüv'de
İçine Empedokles'in inci attığı
Alevse bir kadındır Napolimizde
Kimsenin bile söz atmadığı

HEYHEYLİ

Çocuklar doğuyor
İnşallah ölmezler
Ölüm bir heyecandır
Yaşamak bir heylican
Hey hey hey!

BAŞTAN KARA

Başlayan bişey vardı unuttum
Anımsamaya çalışıyorum şimdi
Emekdar kelimelerle:
Bahar
Gençlik
Bebek
Çiçek
Deniz
İşçi
Bağımsızlık
Özgürlük
Eşitlik
Aşk
Mezarımda dönüyorum da
Yuvarlanıyorum baştan kıça
Kalafattan yeni çıkmış bir tekne
Dalga olmayan dalgaların üstünde...

RUBAÎ

Sağlıklıyla sağlıksız arasında, fark değil,
Kalın bir perde vardır, bir kalkancı sisi,
Biri ölüme karşı hababam kürek çekerken
Öbürü kendini ömr-ü billâh ölmeyeceğim sanır

Ek: Bunu geçen gece *deliriyorum tremens* geçirirken kavradım. Ellerim, ayaklarım, gökte yıldızlar, dallarda yapraklar hep titreşirken, duvarlar ben üstlerine sağlam bir sığınak bulmak için abanmaya çalışırken karşı koyuyorlardı bana, kovuklarında barındırdıkları fındık fareleriyle.

EMİL GALİP SANDALCI'YA SAYGI

Seni, Emil,
Boğaziçi Lisesi'nin buz tutmuş havuzuna
Kaydırak oynarken düşüp
Kafamla buzları kırıp zorbelâ
Kenara çıkmaya çalışırken
Elimden tuttuğunda tanıdım
Ne severdik o zamanlar Mehlika Sultânı
Sen, Jean Jacques Rousseau'nun Emile'ini
Kaptığın gibi Cumhuriyet Türkiyesi'ne getirdin
İktisatçı oldun, gazeteci, radyocu
İşkence gördün, insan hakları savunucusu oldun
Son marifetini de gösterdin
Uçak öyle kaçırılmaz böyle kaçırılır diye
Son nefesini kaçırdın
Havadar bir maviye

BAHARİYE

I

Her bahar Üsküdar Çarşısına
Her gelişimde
Bir kalabalık
Bir bolluk
Bir yoksulluk
Civcivlercesine civciv apart / manlarında
Birbirleriyle toslaşıyor
Birdirbir oynuyorlar birbirleriyle
Kardeşlerim

II

Toprağı delip kardelenler
Aşk merdivenlerinden iniyor
Işığa doğru...
Pencere açık kalmış unutursun
İşte o ilkbahardır
Donunda bir şeytan aldatmacası
Memelerin gökyüzü kadar mor
İki yıldız konmuş tepelerine
Ayaklarım bir atlıkarıncaya koşuyor
Kalemimle aşılıyorum deli zeytinleri
Şimdi aklıma geldi
Cova'ya inerken Sokar'dan
Ölüm Korkusuyla şiir arasında
Tamtakır bir otobüsle
O adamı anımsıyorum şimdi
Beşyüz metrelik bir uçurumun ağzında
Başında fötür şapkası
Güneşler içinde
Kuru bir dala takmış yazma mendilini
Zeytin topluyordu
Yeşil yeşil...
Kapkara olacak o daneler yakın
Yüreğinde bir termik santral kurulunca..
Umulmadık bişey oldu bir kelebek
Kondu yeni patlayan sümbülün üstüne
Yanılgısı sayılır mı acep
Belediye'nin o asit yağmuruyla...
Ben de şaşıyorum bu bahara çıktığıma
Nassı nassı nasıl
Gepegenç bir insan
Mucizelerden bir Nisan...

MEHMET AKİF ÜZRE

Selâhattin Hilâv kızmasın ama
Güler'le bir kebapçıdaydık
Patlıcan kebabı yiyorduk.
Derken merdivenlerden simsiyah bir alkol
şişesi görüldü...
Gözleri yarı kapalı yüzüyle, çarpuk
ayaklarıyla...
Yanındakine tırmanarak yerine oturuncaya
kadar görmediydim!
Babasının karşısında kavun kafalı, beyaza
dönük, sarı saçlı altı yaşında
Çinî mavisi gözleriyle güleç bir evlat
Daha oturur oturmaz Güler'e muzip muzip
gülmeye başladı.
Babası esperanto olacak bir dille iki
mercimek çorbası ısmarladı.
Çorbalar gelinceye dek, evlât bir yandan
babasını kolluyor bir yandan da maviş
gözleriyle bizlere gülümsüyordu.
Derken, çorbalar geldi. Pideleri ve bir şişe
kokakolaylan
Baba pideleri dilip, oğlanın çorbasına attı
ve "ye, ulan!" dedi.
Evlât büyük bir iştahla sarıldı kaşığa,
Baba ise vatanî görevini yapar gibiydi
karşısındaki kaşıkla...
Evlât. "Çek baba" diyordu "Şu kolandan!"
Baba unutmuş gibi bütün sıvıları sanki,
kapalı gözleriyle pideli çorbaya
niyetleniyordu.
Sonunda evlât, "Baba, arabamızı çalarlar"
diye iskemleden aşağıya atladı.
Derakap uyuyan baba, çocuğu kapıp
oturttu sandalyeye...

Ve kendi yemediği çorbayı evlâda zorla
yedirmeye başladı.
Evlât, "Baba ben doydum" diye zorla
yudumluyordu çorbayı...
O anda işte bende bi ağlama, bi ağlama
Acaba diye ben de böyle gadretmiş miydim
sarhoşken oğluma.
Birden o kavun kafalı evlâdın, ağaç kavunu
kokusunu hissettim yanaklarımda.
Öpüyordu beni, yine babasının özür
dilemesiyle
Gittiler sonra başka birşey demeden.
Güler merak etti, baktı pencereden.
Gerçekten çalınacak kırmızı ve tertemiz ve
yepyeni bir arabaya binip gitmişlerdi
Babayla evlât.
Kimbilir nerde paralamak üzre kendilerini

* * *

Biz de Güler'le eve doğru vurduk.
Güler nalbura uğradı boya almak için
Ben yürüdüm önden
Bir ıslık sesi geldi ardımdan
Giderken iki karpuzla iki kavun satın
almıştım.
Karpuzcunun oğlunun ıslak sesiydi beni
durduran.
O sıcakta naylonlar içinde sırtlanıp iki
karpuzla kavunu ardımdan seyirtti.
Derler a iki karpuz bir koltuğa sığmaz.
Evlâtçığın sırtına nasıl sığmıştı o
yuvarlaklar.
Kavunları aldım elinden torbasıyla
Karpuz torbasını da, paylaştım yükünü
onunla,
Sıcakta yürüyorduk yokuş yukarı,
Ter içinde babayla evlât, bıraktık
yükümüzü kapıya, anahtarı bulmak için
ben iğilirken
O birden kayboluverdi ortadan Hasan'cığın
hayali gibi...
Benim oğlumun adı Hasandır.
Şimdi Kanada'da göz araştırmacısı

* * *

Metin Eloğlu'nun oğlunun adı da Hasan'dı,
Aynı yaşta doğmuşlardı,
Ama Metin, Hasan'ın anasından ayrıldıktan
sonra,
Almanya'da büyümüştü. Bir kelime Türkçe
bilmiyordu.
İntikam olsun diye öğretmemişti anası
Yirmi iki yaşında tatile geldiğinde,
babasıyla buluştuğunda
Konuşacak lâf yoktu aralarında,
Metin Almanca bilmiyordu, Hasan Türkçe

Oysa Metin'in işi Türkçeydi. Bütün işi
Türkçe konuşmaktı.
Bütün gösterişi, bütün hüneri, bütün
hayatı...
Baba oğul bir masanın başında, oturdular
öyle hiç konuşamadan...
Metin rakı içiyordu, Hasan kokakola...
O yüzdendir ki diyorum. Metin Eloğlu
gırtlak kanseri oldu.

* * *

Düşünüyorum da şimdi bütün bu
öyküleri...
Bütün umutsuzluğum içinde ne
mutluymuşum ben meğer.
Oğlum Kanada'da benden ayrı otururken
mecburen.
Hâlâ benim bir oğlum vardı. Kırmızı
arabaya benimle binip giden.
Hâlâ bir oğlum vardı, benimle yokuş yukarı
kesmece karpuzları taşıyan.

GUSMAN'IN KABAHATİ NEFES ALMASIDIR

Kesin nefesini kesin
Teröre karşı kontra terör
Bir sincabı ceviz yiyor diye öldüremezsiniz.
Ne de Lipsos balığını yosun sindirdi diye.
Hiçbir yunus taklak attı diye suçlanamaz.
Ne de balinalar bir acaib fıskıyedir
ummanlarda
Hiç kimseyi ödüremezsiniz siz,
O Holding kıçınıza kalmamış.
Bir insanı öldürmek kendisi kendisi
olduğu için
Kimse bir Devrimciyi öldürememiştir
Mahkemeler, avukatlar, kafesler, nefesler
Kimse bir Devrimciyi öldüremez
Öldüremezler
Semender...
Şimdi zorla nefes aldığım bu noktada.
Nefes darlığından gelen ölüm
Gusman'ın idamına itiraz
Onun kesilen nefesi benim nefesimdir
Nefesi sade Latin Amerika değil, bütün
dünyada yürekler attıkça, kandamarları
işledikçe, beyinler çalıştıkça...
kesilmeyecektir.
Gusman yeni doğmuş bir çocuktur
Biraz ağlıyor elleri yumuşacık
Benim yeni doğmuş çocuğum
Bağırıyor artık bütün öfkesiyle yeni doğan
Değiştireceğim diye bu Dünyayı
Gusman'lar ölmezler
Yeniden idam edilirler

FİKRET'TEN TEVKİF

Kış başladı camlarda kediler
Hava da amma soğudu dediler
Dikilmiş tüyleriyle birer Siberya
Acayip kaktüsler ki adanmış
Soluklar donarak yaşamaya
Bakmayın siz tüm sevgiler budanmış
Kış başladı camlarda kediler
Hava da amma soğudu dediler

Kış başladı camlarda cam güzelleri
Renklerini vermişlerse de gerisin geri
Yine de bir baharı anımsatıyorlar
İlerdeki bir cümbüşe hazırdık
Soluklarını soğuklara budatıyorlar
Tüyleri bir örenin üstündeki üzerlik
Kış başladı camlarda cam güzelleri
Renklerini vermişlerse de gerisin geri

Kış başladı camlarda cam kırıkları
Canlısı yarı cansızı yarıdan yarı
Bir yarım kür'e halinde toparlak
Dünyayı yeniden doğuruyorlar
Toprağın cam kırıklarını ufalayarak
Bakmayın siz bütün sevgiler kovuluyorlar
Kış başladı camlarda cam kırıkları
Yeniden doğuruyor dünyalıkları

YAVUZER'İN CENAZESİNE GİDERKEN

Bir güvercin uçsa
götürse beni meşelerin arasına
bu güneşin şerrinden ırağa
bir kangal, o şaman konuşsa
Tuncel Kurtiz'in adamı
götürse beni Sivas'a
Yavuzer ki tiyatronun adamı
yıllar önce Kanlıca Körfezi'nde yüzerken
nasıl vurduysa al bıyıklı gondoluma
vursa başını gene mermer omuzuma
götürse beni öbür dünyaya

ALEM

Boya yapmış ortalığı gümüş
İçerisi zehir-beyaz
Nefes alamıyorum
Fora ettik camları
Üşüyoruz biraz ama o kadar olur
Üşümüyoruz üşütmüşüz
Damlarda akşam güneşi
Kar topluyor
Bayrak olacağız yakında

İLÂHİ KOMEDİ -II

Bulut gibiyiz üstümüzdeki o buluttan
Kalkmıyor tepemizden
İkidebir boşanıyor bardaktan boşanırcasına
Gine de hava açmıyor
O gine üstümüzde kurşunî
Ağız tadıyla konuşamıyoruz bile
Allah karışıyor söze
Rahmet değil bir kasavet
Ter fışkırıyor tenimden
Bu işte resmen illegal bir cehennem

HAYKAY

Zincirleme yanar bu garip cigara
Karşıda tüten baca
Anamın memesi burnumda tütüyor.

PROVA

Hava cehennemi sıcaktı
Daltaşak yatıyordum sedirde
Bir esinti çıktı birden
Göğsümün kıllarını
Sikimin tellerini titretti.
Böyle olsun benim ölümüm dedim
Soğukdan önce serinlemek
Yaylı bir tambur taksimi sanki

MUSA BEĞ İÇİN

Musa Anter çağımızda
Yeni bir Salâhaddin-i
Eyûbiydi
Onun ipek kesen kılıcı varsa
Musa Beğin Türkçesi
Ve de o güzelim Kırmancası vardı
Herkesin yaya gittiği yerde
O filinta bacaklarıyla
koşardı
Musa Peygamber Kızıldeniz'in
dalgaları arasından
nasıl ulaştıysa
O da kardaşlıkla
dünya kardaşlığıyla
ulaştı karşı kıyıya
Musa Beğ için akan göz yaşları
yediveren mermilerdir
birer birer

KURTULUŞ SAVAŞI

Kurtuluyorum kurtuluyorum
Eskisince bir darbeyle değil
Bir sekteyle kurtuluyorum
Suların üstünden kanatlarım açık
Ter damlaları okşuyor turna ayaklarımı
Asâyiş ber kemalist
Süzülüyorum

SOSYALİST UÇURTMA

Tut ki koyverdin kendini rüzgâra
Allı dallı bir uçurtmasın sen
İpin ucu bir çocuğun elinde
Artık havalardasın
Öbür uçurtmalarla bulutlar içinde
Takla-takla, cilet-cilet...
Derken çocuk koyveriyor ipi elinden
Serbestsin göklerde
Takılmak üzre bir telgraf teline
Bir mevsim orda kışlayacaksın...
Kuyruğu gitmiş, kâğıtlar parçalanmış
Çıtalar kalmış tek senden geride
Gelen geçen bakıp yine bir çocuk
düşüyle sana
İç çekseler de çekmeseler de
Morgda morlaşmaktan daha iyidir
Bunun ayrı bir aydınlığı
Rüzgârı var
Titreşimi, muştusu, ümidi...

YUNUS'A İLAHİ

Üç yunuş geçti birisi yavru
İçinden İzmir Körfezi'nin
Balkonda Güzel Gebe
Anaçların ki anası babası olacak
Arasında bi sağa sola
Seyirtiyor yavru
Gidiyorlar Karşıyaka'ya doğru
Oradan da belli açık denize
Derken Güzelin karnındaki de
Bi sağa bi sola yalpa vurmaz mı
Biz de YUNUS koyduk adını onun
Hayırlısıyla vede eşref saatinde
Çıksın diye açık denize
Torunum

ORMANCASINA

İnsanlığın üstüne bebek çiş etmişçesine
Bizim sosyalizm
Bokunu çıkarıyor işin arasıra
Yaprakları bırakıp kirazları sayacağım derken
Köklere kibrit suyu ekiyor
Belki de sanayiye fazla merakımızdan bu
Çok hızla makinalaşmak istiyoruz
Yeşille doğayla evrenle dengeyi unutup
Diyalek-dil'e boşveriyoruz
Bir balta girmemiş ormanda dönüyor sınıf mücadelesi
Özgürlük kadar hapis ağaçlar arasında
Kardeşcesine düşmancasına ve yoldaşcasına

CAZ ŞARKISI

Bişey var
Bişey yok
Yok olsana
Var olsana
Tutsana beni
Kucağımda benim
Var olsana
Yok olsana
Yok yok yok
Yemediğim bok olsana
Yediğim bişey olsana
Yemediğim pişmaniye
Olmadığım şişmaniye
Aşkım benim yok olsana
Beni var etmek için
Kendini de var etsene
Gidiyorum ben hiçliğe
Sen de bir hiç olsana
Bir gülleyin meselâ
Açmış yazın üstüne
Üstünde bir mevsimin
Bir bolluk olsana
Kırmızı ve de yeşil

İTİRAF

Nahit Hanim söyledi yine
Neden babama yazmışım da
anama şiir döktürmemişim
Kaç kere yazdım
cebimden uçup gittiler
Ben onyedi yaşında beni yıkayan
Anneme şiir yazacak kadar şair değilim

ŞARKI

Gece güneş gündüz karanlık
Nerde kaldı o eski yârenlik
İçerim ki kör lâmbadır içerim
Yolun gözler ışıl ışıl gözlerim

SIR

Aynanın sırrı nedir ki
Kırıldığında
Beni bile göstermediği zaman

BİR ÇEVİRİ DENEMESİ

Eléanore, Eléanore,
Elle défait ses cheveux d'or
Max Jacob

Eleanor, Eleanor,
Sırma saçın çözüyor el

FOLKLOR ŞİİRE YARARDIR

Ben Cilo'nun doruğ'na durmuşam
Şiirlerle vuruşmuşam
Kem sözüyle dostun vurulmuşam
Şairim ben bir keçiyem
İnatçı leş kokolu ayağına tez
Sarpı serap bellemişem
Gözüm yukardan bakıyı
Dalgın dalgın aşağı
Düşünmüyom bile
Düze nassı ineceğem
Kayya gibiyem
Ya da bır çığ diyem
Ya da bir çağ
Lorka gibi

SESLERİN SESSİZLİĞİ

I

Başım üstünde şemsiye
Yerde yapraklar
Fısıltılar akıyordu ayaklarımın arasından
Kapattım şemsiyeyi bir yıldız düştü

II

Yeşilin içindeki yeşilleri göreceksin
Mavinin içindeki mavileri
Seslerin içindeki sessizliği
Artık beyninin gerisinden konuşacaksın
Soğancığından o sağır ama konuşkan
Beethoven'in kulaklarından
O sadelikte bir kallâvi kahve
Her yerin ağrıyacak sen ağaracaksın
Denizin ortasından yükselen bulutlarla
Bir dolunayleyin
Bir ayağın gökte
Bir ayağın dal uçlarında
Yeni bir meyva olgunlaşıyar olgunlaşmış
Düşecek dalından ölümsüz ölüm

III

Sessizlikten yaratmışsa evreni yaradan
Seslerden sessizlikler yaratmaktır yaratıcılık

IV

Devrimin kığıştısı, hâyi – huyu içinde
En sâkin atom çekirdeğidir parti
Susarak konuşur konuşarak susar
Moleküllerin en gıcırtılı halkasını yoklaya kollaya

V

Suyun gözü yeşil başlı ördeklerde
Fal bakıyor tenine çizdikleri hârelerle

VI

Dinle dinle yağmur damlalarını
Kısalarıyla uzun uzun
Hızlanıp hızlanıp yavaşlayan
Yapraklar da çoğalacak azala azala
Tize doğru pesten
Sonunda sonunda anasonda
Ne yaprak kalacak ne ağaç
Siyahlar beyaz
Beyazlar siyah geride
Patlamıyor artık flaşlar
Cazın başladığı kıt'a
Arabı çekilmez karanlık
Mau mau yağmurlarıyla
Fındık faresi kaçıyor
Kendinden ufak bir oyuğa

VII

Timsah ki bir ecderha...
O mağara ağzı dişleriyle
Kurtların kuşların gelinciklerin
Şerrinden çamura gömdüğü
Yarsularında kendi başına kıramayacağı
Sert mi sert yumurtalarını
Ağzına alıp ısırırmış usulca
Ne büyük şefkatle ki
Çıt dediğinde kabuk
Çıtsızlıktan çınlarmış bataklık
Sazları kamışları hep ters yana
Yatıraraktan

VIII

Uyandırıldı mı ihtiyarlar
Uyuyamazlarmış gayrı
Uyuduk mu
Bir daha uyanamayız diye

IX

Aşkın iki sükûtu olacak
Biri bakışıp, bakışıp, konuşup
Elele tutuştuktan sonra

İkincisi, sevişip, sevişip, sevişip
Oraları suya erdiği yerde

Bir üçüncüsü neden olmasın
Ayrıldıklarında
Oysa sükûttan ziyade sükut
Uçurumda yeni bir mevsim
Keçi boynuzlarıyla

X

Başında Birinci Dünya Harbi'nin
Rusya'dan Almanya'ya geçerken
Sınırda piyastos ederler Nicinski'yi
Şifre bulunmuşmuş da üstünde
Koreografi notaları aslında onlar
Uçan Adam'ın kendi icat ettiği..
İki ay çileden sonra damda
Paris'e varır
Bir bale resitaline çıkar
Önceden ayarlanmış...
O bir sıçrayışta beş metre atlayan balet
Sahneye çıkar çıkar ama
Hiç kımıldamaz bir yirmi dakka
Kılı kıpırdamaz
Harbi Protesto için
Bir alkış bir alkış...
Tımarhâneye götürürler ordan
Otuz yıl daha yaşar dört duvar arasında
Kımıldamadan konuşmadan

XI

Ölüm nedir diye sorsalar
Toprakla aptest almaktır derim
Sular kesildiği zaman
Kâfirler tarafından

XII

Susmak nedir diye düşündüm hep
Bütün konuşan aygırlara bakarak
Benden önce yaptı memleketin ilk metrocuları
Tüneller tüneller kazarak
Kitlelerin haklı sesine doğru
Çıt çıkarmadan elyordamıyla
Nefeslerinin çapaçullarıyla
Adım adım
Adım
Adım
Adam adam adam
Yüreklerinin çırpıntısıyla
Kılları koparmadan
Kitlelerin nabzına doğru

XIII

En deli renkler çizgilerle
Gören gözlere tünekler kurar
"Konsun üstüne, dinlensin diye kuşlar"

XIV

Siz hiç bir damla yağmurla bir tuttunuz mu dünyayı
Birden çıplak başınıza damlayan
Sonra bir sağnak
Ayaklarınızı ıslatan
Üstlüğünüzü geçip teninize işleyen
Bir medar yağmuru
Sonra bir ebemkuşağı
Geçin o kemerin altından öbür dünyaya
Sessizce

XV

Bir kilo fasulye
Çakıl taşları akpak çayın dibinde
Güler İnebolu pazarından almış
Önce ıslattım beklemeye bıraktım bir gece
Uyudular resmen belki de düşsüz
Ertesi günü kaynamış suya attım
Fıkırdamaya başladılar çocuklarleyin
Tencerenin kenarından taşarcasına
bir eyyam sonra döktüm sularını
Yeniden kaynattım
Yeniden o cümbüş türküler mayalar
Süzdüm fasülyeleri kevgire
Dildiğim soğanları kavurdum tencerede
Pembeleninceye
Önce iki büyük kaşık fasulye aktardım içeri
Üzerine beş dilim pastırma dizdim ucuzundan
Üstüne iki büyük kaşık daha fasulye
Sonra beş dilim pastırma daha
Böyle böyle tencereyi besledim
Bastım tepelerine salçayı
Kaynadılar bir taşım daha
Fokurtu başlamadan aldım üstünden ateşin
Bıraktım dinlenmeye evlenmeye ikinci gece
Yıldızların beklentisi içinde
Ertesi günü
Öyle bir pastırma yazı ki
Afiyet olsun!

XVI

Sen bir sazsın
Rüzgâr vurdukça üstüne tınlayan
Ellerim olabilir ama parmakların
Daha çok rüzgâr
Yıldız poyraz en iyisi
Sen bir sazsın artık
Tınlıyacaksın
En gizemli seslerini evrenin
Suretinde açan menekşelerleyin
Belli etmeden hiç
Bir tın
Bir çın
Bir can
Bir canan
Babamın dediğince

XVII

Gökyüzünün yaylasından düze inerken
Büyük mallarla küçük mallar bulutlar
Ebrular karara karara
Sanki bir perdeye çevrilir yüzünüz
İster istemez bir şimşek parıltısına
Gökgürültüsünden önceki o ışık
Ve sonra yağmur veya sağnak dinip de
Kuruldu muydu üstümüzde o ebemkuşağı
Aynı mutlu sessizlik
Biri önce biri sonra yağmurdan
Aynı ama aynı toprak kokusu

XVIII

Anımda anamdan ne kaldı bana?
Bir ıhlamurlar kokusu,
Sonra beni yıkarkenki ellerinden
Ellerinden yumuşacık ellerinden
İnen pembe sabun köpükleri...
Bir de doğurgan bir çığlık kaldı ondan
Sarhoşken sessizlediğim

XIX

Nereye mi gidecektik sen
Boşalmış bir şehre mesela Sinop'a
Tam Dranas olunacak yer
İnsanlarla tenha
Anlamsızlığı kalabalık
Bir söz düşse ağzından
Bir gemi yanaşıyor olmadık bir limana
Sessiz Gemi albatroslarıyla

XX

Çok tatlı bir düş görürken birden
– Öyle de mutlusundur ki–
Düş düşüverir onuncu kattan
Böyle düşlerdir hep ömrümüzce süren
Onuncu kattan düşmüşçesine
Konuşur konuşur konuşurken
Sebepsiz dan diye susuvermemiz
Sanki bir daha konuşmamacasına...
Kimbilir belki de ölüm
Hatırlamaktır önce öldüğümüz bir ölümü
Eflâtun'un dediğince insanlar dünyaya gelirken
Bütün dilleri bilirlermiş de unuturlarmış sonradan
Ölüm de bu emsal bilip de unuttuğumuz bir dil olmasın
Hatırlanmaya muhtaç...

XXI

Ölürsem neye gam yerim ki en çok?
Bidaha küfredemeyeceğime

XXII

Ortalık alacakaranlık
Elektrikler pır pır yanıyor
Bütün cezaevi ayakta
İdam!
Susan sade asılacak olan!
Ne yazık François Villon, Oscar Wılde
Ve Nâzım'dan sonra çıkmamış daha
Havada sallanan ayakların
Konuşkan sessizliğini anlatan...

XXIII

Oylum oylum kubbelerin tapınakların içinde
Eylim eylim boşluklar yapındırmaktır mimari
Resmin de resmiyeti odur zaten

XXIV

Satranç oyunu çapadır bir atılmış derine
Sesi sedâsı çıkmayan Haçlı Seferi
Kalelerden saldırılsalar da ses çıkmaz
Ne mancınık ne balyemez
Atlar kişnemez filler böğürmez
Vezir hutbe okumaz
Piyadeler geberseler de birer birer
Ses verir sır vermezler
Yine de hepsi Şah der sırasında
Şaha
Tek şahlar birbirine Şah demeyen
Ne barışsever kullar
Ne hırsız - gürsüz sultanlar

XXV

Çakır gözlü Sait gezerken Burgaz'da
Bir bahar günü
Bir rahip görmüş çiçeğe durmuş bir ağacın
altında
Hışşt sesleri kol geziyor etrafta
Yeşil salatalar içinden
Ve deniz adı bilinmedik turfanda bir
sebzevat
O anda ağacın üstündeki güneş gözlü
sincap
Uzun tırnaklı önayaklarını sarı tüylü
yanaklarına götürerek
Pışst demiş...
Kimse oyuna getiremez çünkü
Yaşam tehlikesini
Edebiyat adına bile olsa...
Demek ki Sait istemese de sincap Sait'ten
korkmuş
Ve atlamış bademden kiraza

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5

GÜLE GÜLE

Güle güle 21
Övgü 22
İmana Geldim 23
Sadece Gerçeği Söyleyeceğime 24
Giderayak 24
Gelegiz Von Marienbad 25
Masret 25
Negocu 26
Üç Nal Lokantasından 27
İkinci Salkım Söğüt 28
II. Perde 29
Şekvâ 30
Âşık Ölmez 31
Kaanuna Karşı 32
Burhan İçin 33
Baharat Yolu 35
V.B. Yeats'dan Bizans'a Yelken 39
Yolda 40
Persona 41
Bir Daha Sefere 41
Tuhaflık 41
Mezmur 42

Rahmaninof Çalarken 42
Yılmaz Güney Doğuya 43
Kontıra Reklam 44
Salihli'nin Kurşunlu'sunda Sabaha Karşı 45
Şimdii! 46
Aslın Astarı 47
İlâhiyat 48
Damga 48
Yazma - Okuma 49
Kokusal 50
Bay - Kay 50
İtiraf 51
Dörtlük 51
Nedenle Sonuç 52
Doğaçlamalar (Erdal Alova ile) 53
Atak 57
Heyheyli 57
Baştan Kara 58
Rubaî 59
Emil Galip Sandalcı'ya Saygı 60
Bahariye 61
Mehmet Akif Üzre 63
Gusman'ın Kabahati Nefes Almasıdır 67
Fikret'ten Tevkif 68
Yavuzer'in Cenazesine Giderken 69
Alem 70
İlahi Komedi II 71
Haykay 72

Prova 73
Musa Beğ İçin 74
Kurtuluş Savaşı 75
Sosyalist Uçurtma 76
Yunus'a İlahi 77
Ormancasına 78
Caz Şarkısı 79
İtiraf 80
Şarkı 81
Sır 82
Bir Çeviri Denemesi 83
Folklor Şiire Yarardır 84

SESLERİN SESSİZLİĞİ

I 87
II 88
III 89
IV 90
V 91
VI 92
VII 93
VIII 94
IX 95
X 96
XI 97
XII 98
XIII 99

XIV 100
XV 101
XVI 102
XVII 103
XVIII 104
XIX 105
XX 106
XXI 107
XXII 108
XXIII 109
XXIV 110
XXV 111

Can'ın şiirinde, doğa, nesneler, canlılar, insanlar, olaylar, ilişkiler, bilgiler, düşünceler, kavramlar, tasarımlar, imgeler, duygular, heyecanlar, duyumlar; şiirsel imge dünyasının kurulmasını sağlayan bir kaynak ve bir vesile. Bu şiirde, her günkü sözcükler ve taşıdıkları imgeler, varlığını kendinden alan ve kendinde bulunan şeylere dönüşüyor. Şiirsel imge, tasarımın ya da doğrudan verilmiş ve işlenmemiş ruhsal imgenin karşıtıdır. Çünkü tasarım ya da doğal imge, belirttiği nesneye doğrudan bir gönderimden başka şey değildir, yani yalnızca bir imdir. Bunları, saydam olmalarından ötürü camaya benzetebiliriz. Nitekim, bunları görmeyiz, ama içlerinden, nesneyi görürüz. Böylece tasarımlarla ve doğal imgelerle dünyanın bir resmi, bir tasviri, bir sureti oluşur zihnimizde.

S. Hilâv

Boya yapmış ortalığı gümüş
İçerisi zehir-beyaz
Nefes alamıyorum
Fora ettik camları
Üşüyoruz biraz ama o kadar olur
Üşümüyoruz üşütmüşüz
Damlarda akşam güneşi
Kar topluyor
Bayrak olacağız yakında

KAPAK: AYŞE GÜL

9 789757 432333

ISBN (TK) 975-7432-06-7
ISBN 975-7432-33-4